

BOOKA.

Knjiga **143**

KARIN TUIL
LJUDSKA POSLA

Naslov originala

Karine Tuil

Les Choses Humaines

© Karine Tuil et Éditions Gallimard, 2019.

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Cara Dušana 68

office@booka.in

www.booka.rs

IZVRŠNA UREDNICA

Sanja Bogičević

PREVOD S FRANCUSKOG

Olja Petronić

LEKTURA

Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA

Jasna Dimitrijević

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Javorka Đurić

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2021.

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

KARIN TUIL
LJUDSKA POSLA

Prevela Olja Petronić

U znak sećanja na mog oca

Šta tražiš? Poluautomatsko? Pumparicu? Ovo je be-
reta 92. Jednostavna za upotrebu. Možeš da uzmeš
i glok 17, generacija 4, devet milimetara s ergonom-
skom drškom, ona ti obezbeđuje čvrst stisak, treba je
dobro obuhvatiti, palac je tu, okidač pritisnemo jago-
dicom kažiprsta, pažnja, oružje uvek mora da bude
u liniji ruke, pucamo ispružene ruke, treba savladati
iznenađenje pri ispaljivanju, preostaje još samo da se
napuni šaržer, kad je to gotovo, zagledaš se u metu
i kad ti je na nišanu, pritisneš, ode pravo u nju. Evo,
hoćeš da probaš? Vidiš onog krupnog džukca tamo?
Hajde, nišani u njega.

LJ

U

D

S

K

A

P

O

S

L

A

DIFRAKCIJA

„Ko traga za istinom o čoveku,
mora da se dočepa njegovog bola.“

Žorž Bernanos, *Radost*

1

Silno izgaranje, zaključno sagorevanje, to je bio seks, ništa više – kraj mistifikacije; Kler Farel je to shvatila kada je, sa devet godina, doživela raspad porodice do kojeg je dovela neukrotiva privlačnost koju je njena majka osetila prema jednom profesoru medicine koga je srela na nekom kongresu; shvatila je to kada je, tokom karijere, videla kako javne ličnosti za nekoliko sekundi gube sve što su gradile čitavog života: položaj, ugled, porodicu – društvene konstrukcije čija je stabilnost bila postignuta samo po cenu bezbrojnih godina rada, ustupaka-laži-obećanja, te trilogije opstanka braka – videla je kako se najsjajjniji predstavnici političke klase trajno kompromituju, ponekad čak i zauvek, zbog neke kratke avanture, ostvarenja fantazije – prekih potreba seksualne požude: sve, odmah; i sama se mogla naći u srcu jednog od najvećih skandala u istoriji Sjedinjenih Država, imala je tada dvadeset tri godine i bila je pripravnica u Beloj kući istovremeno sa Monikom Luinski – onom koja će ostati slavna po tome što je uzdrimala karijeru predsednika Bila Klintona – a na mestu pohotne brinete koju je predsednik nežno zvao „mala“ nije se našla jedino zato što nije odgovarala estetskim kanonima koji su tada bili na snazi u Ovalnoj sobi: kao

plavuša sa pletenicama, srednje visine, pomalo slabunjava, uvek odevena u kombinaciju sako-pantalone muškog kroja – nije bila njegov tip.

Često se pitala šta bi se dogodilo da je predsednik odba-
brao nju, promišljenu i impulsivnu polu-Francuskinju, po-
lu-Amerikanku koja je život volela da istražuje samo kroz
knjige, a ne Moniku, bujnu brinetu krvožednog osmeha, je-
vrejsku princezicu koja je odrasla u šik kvartovima Brent-
vud i Beverli Hils? Popustila bi pod privlačnom snagom
moći, zaljubila bi se kao šiparica, i onda bi nju saslušavao
senator Kenet Star, ona bi bila prinuđena da neprekidno
ponavlja jednu istu priču koja bi bila glavna tema na veče-
rama po restoranima u celom svetu i u izveštaju na četiri
stotine sedamdeset pet strana zbog kojeg bi drhtali čankol-
lizi američke vlasti, probudila bi neurotične nagone jednog
naroda koji, u naletu zgražavanja i učmalosti, poziva na op-
štu moralizaciju, i bez sumnje ne bi nikada postala ugledna
intelektualka koja je, deset godina kasnije, srela tog istog
Bila Klintona na večeri povodom objavljivanja njegovih *Me-
moara* i direktno ga upitala: „Gospodine Klinton, zašto ste
javno pristali na onu ponižavajuću demonstraciju skruše-
nosti i zaštitili svoju ženu i sina, ne pokazavši ni najmanje
saosećanja prema Moniki Luinski, čiji je intimni život ra-
zoren?“ Preko tog pitanja je samo prešao, odvrativši lažno
ravnodušnim tonom: „Ma ko ste vi?“ Nije je se sećao, što
je, napokon, izgledalo normalno, upoznali su se pre više od
dvadeset godina, a da ju je sreo u hodnicima Bele kuće, lako
prepoznatljivu po venecijanskoplavoj kosi koja joj je davala
preraphaelitski izgled, nikad joj ne bi uputio ni reč – *predsed-
nik nema nikakvog razloga da se obraća pripravnici osim ako želi
da je kresne.*

Dvadeset jednu godinu pre toga, 1995, njih tri su ušle na vrata Bele kuće zahvaljujući školskim ocenama za primer i višestrukim preporukama. Prva, Monika Luinski, ostaće, dakle, tek meteor koji je s dvadeset pet godina ispaljen u medijsku galaksiju s jednim felaciom i jednom erotskom igrom sa cigarom kao jednim podvizima. Druga, najmlađa, Huma Abedin, čija je porodica indijsko-pakistanskog porekla osnovala Institut za poslove muslimanske manjine, raspoređena je u službu koja je stavljena na raspolaganje Hilari Klinton i za desetak godina postala joj je najbliža saradnica. Na venčanju svoje štićenice sa demokratskim predstavnikom Antonijem Veberom prva dama je čak izgovorila sledeće reči, pune afektivnog naboja: „Da sam imala drugu kćerku, to bi bila Huma.“ Podržala ju je kada je, godinu dana kasnije, mladi supružnik greškom postavio na Tviter svoje fotografije u sugestivnim pozama – obnaženog torza, sa polnim organom utegnutim u gaće koje nimalo nisu skrivale njegovu nabreklost. Bila je prisutna kada je prevrtljivi muž ponovo posrnuo, ovog puta razmenjujući erotske SMS poruke sa jednom maloletnicom – dok je žudeo za demokratskom kandidaturom u trci za gradonačelnika Njujorka! A bio je jedan od mladih političara koji su najviše obećavali! Uprkos upozorenjima onih koji su zahtevali udaljavanje Hume Abedin pozivajući se na njenu političku toksičnost, Hilari Klinton, sada demokratska kandidatkinja za predsednicu Sjedinjenih Država, zadržala ju je uz sebe. Dobro došla u klub prevarenih ali dostojanstvenih žena, prvosveštenica američkog *poker facea* – osmehnite se, snimaju vas.

Iz tog trija ambicioznih pripravnica, jedina koja je do sada izbegla skandal jeste ona, Kler Dejvis Farel, kćerka profesora prava na Harvardu, Dena Dejvisa, i francuske prevoditeljke

s engleskog, Mari Kulije. Prema priči iz porodične mitologije, njeni roditelji su se sreli ispred Sorbone i, nakon nekoliko meseci veze na daljinu, venčali u Sjedinjenim Državama, u predgrađu Vašingtona, gde su živeli mirno i monotono – Mari je odustala od svih svojih snova o emancipaciji da bi se brinula o kćerki i postala ono čega se oduvek plašila: domaćica čija je jedina opsesija bila da ne zaboravi da popije pilulu za kontracepciju; materinstvo je doživela kao otuđenje, nije bila stvorena za to, nije spoznala otkrovenje materinskog instinkta, čak je nakon porođaja pala u duboku depresiju i da joj muž nije pronalazio poneki prevodilački posao, život bi okončala na antidepresivima, i dalje bi se izveštačeno osmehivala i u javnosti tvrdila da joj je život *fantastičan*, da je *ispunjena* majka i supruga sve do dana kad bi se obesila u podrumu njihove kućice u Frenđšip Hajtsu. Umesto toga, postepeno se vraćala poslu i, devet godina nakon rođenja kćerke, na prvi pogled se zaljubila u nekog engleskog lekara kojem je bila prevoditeljka na kongresu u Parizu. Doslovno preko noći napustila je muža i kćerku pod nekom vrstom ljubavne hipnoze i odselila se u London sa tim neznancem, ali nakon osam meseci, tokom kojih nije videla kćerku više od dva puta, on ju je izbacio iz kuće jer je „nepodnošljiva i histerična“ – kraj priče. Narednih trideset godina provela je opravdavajući ono što je nazivala „zabludelošću“; govorila je da je pala pod uticaj „narcisističkog perverznjaka“. Stvarnost je bila prozaičnija i ne toliko romaneskna: doživela je seksualnu strast koja nije potrajala.

Kler je živela u Sjedinjenim Državama, u Kembridžu, sa ocem, dok on nije umro od galopirajućeg raka – bilo joj je trinaest godina. Tada se vratila u Francusku kod majke, u planinsko seoce koje je ova odabrala za prebivalište, u okolini

Grenobla. Mari je radila za francuske izdavačke kuće sa pola radnog vremena i, u nadi da će „nadoknaditi izgubljeno vreme i isкупiti se za grešku“, posvetila se vaspitanju svoje kćerke sa sumnjivom odanošću. Naučila ju je nekoliko jezika, podučavala ju je književnosti i filozofiji – bez nje, ko zna da li bi Kler postala priznata esejistkinja, autorka šest knjiga, od kojih joj je treća, *Moć žena*, koju je napisala sa trideset četiri godine, donela uspeh kod kritike. Nakon studija na Ekol normal superijeru,¹ Kler je primljena na odsek za filozofiju na Univerzitetu Kolumbija u Njujorku. Tamo je obnovila kontakt sa nekadašnjim poznanicima svog oca, koji su joj pomogli da dobije taj pripravnički staž u Beloj kući. Upravo je u Vašingtonu, u to vreme, na večeri sa zajedničkim prijateljima, upoznala svog budućeg muža, slavnog francuskog političkog novinara Žana Farela. Bio je dvadeset sedam godina stariji od nje, zvezda državne televizije na vrhuncu medijske slave, i sveže razveden. Osim važne političke emisije u kojoj je bio voditelj i producent, vodio je i intervju na radiju između 8 i 8.20 – šest miliona slušalaca svakog jutra. Nekoliko meseci kasnije Kler je odustala od karijere u američkoj administraciji, vratila se u Francusku i udala za njega. Farel – muškarac neodoljive harizme za ambicioznu mladu ženu poput nje, povrh toga obdaren oštrim smislom za repliku, tako da su njegovi gosti političari govorili: „Kad te Farel intervjuiše, ti si kao ptić u kandžama grabljivice.“ Progurao ju je u društvenu i intelektualnu sredinu kojoj ne bi imala pristupa tako mlada i bez mreže ličnih uticaja. Bio joj je muž, mentor, najvernija podrška; takav oblik zaštitničkog autoriteta ojačan razlikom u godinama dugo ju je postavljao u potčinjeni položaj, ali sada, sa četrdeset tri godine,

1 *Ecole normale supérieure* u Ulici Ulm u Parizu, jedna od najprestižnijih francuskih visokoobrazovnih ustanova. (Prim. prev.)

bila je odlučna da svoj život vodi prema vlastitim pravilima. Dvadeset godina su uspevali da održavaju intelektualno saučesništvo i prijateljsko poštovanje starih parova koji su odabrali da im se interesi vrte oko doma koji su podigli kao bedem protiv nevolje, tvrdeći da su najbolji prijatelji na svetu, što je učtiv način da se kaže da više nemaju seksualne odnose. Satima su razgovarali o filozofiji i politici, sami ili na večerama koje su često organizovali u svom velikom stanu u Aveniji Žorž-Mandel, ali najčvršće ih je povezivao njihov sin Aleksandar. On je, u dvadeset prvoj godini i nakon studija u Politehničkoj školi, na početku školske godine primljen na Univerzitet Stanford u Kaliforniji; tokom njegovog odsustva, početkom oktobra 2015, Kler je surovo napustila muža: *srela sam nekoga*.

Seksu i iskušenju da razara, seksu i njegovom divljem, tiranskom, nesavladivom impulsu Kler je podlegla kao i drugi, a sve što je strpljivo gradila – porodicu, emocionalnu stabilnost, trajno uporište – srušila je gotovo bezglavo, u jednom neodoljivom poletu, radi čoveka svojih godina, Adama Vizmana, profesora francuskog u jednoj jevrejskoj školi u Departmanu 93, čoveka koji je u poslednje tri godine sa ženom i njihovim dvema kćerkama, Noom i Milom, trinaest i osamnaest godina, živio u Pavijon-su-Boau, mirnoj opštini u Sen Deniju. Pozvao je Kler da upozna njegove učenike maturante i nakon razgovora koji je vodio u jednoj od konferencijskih sala u školi, otišli su na piće u kafe u centru grada. Njihov razgovor je bio ograničen na ono učtivo, veštačko drugarstvo koje misli da prikriva požudu ali zapravo razotkriva sve; svako je ostao na svom mestu, ponašali su se kako i priliči u socijalnom smislu, a ipak su istog minuta kada su seli za sto u tom pustom bistrout znali: videće se

ponovo, vodiće ljubav i pašće u klopku. Kad ju je odvezao kući u svom starom *golfu* boje badema, pošto se rezervisani taksi nikada nije pojavio, rekao joj je da želi ponovo da je vidi; i tako je za nekoliko meseci veze na daljinu (tada su se viđali tek jednom do dvaput mesečno, a susreti su im bili toliko intenzivni da je svaki put u njima jačalo sumanuto ubeđenje da su se „pronašli“) pomalo kruta intelektuala koja je na Ekol normal superijeru držala predavanja iz filozofije na tako različite teme kao što su *ontološko utemeljenje političkog individualizma* ili *nelične emocije fikcije* preobrazila se u strastvenu ljubavnicu čije se glavno zanimanje sastojalo u pisanju erotskih poruka, u prežvakavanju iste fantazmagorije i traženju saveta kako bi odgovorila na jedino zanimljivo egzistencijalno pitanje: *Može li se nakon četrdesete početi život iz početka?* Pozivala se na razum: radi i ostavi privatni život po strani. Strast, da, sa dvadeset godina, ali sa više od četrdeset? Imaš sina od dvadeset jedne godine, funkciju na kojoj si izložena, *zadovoljavajući život. Ispunjen život.* Udata si za čoveka koji ti daje svu slobodu i sa kojim si prećutno sklopila isti onaj pakt koji je povezivao Žan-Pola Sartra i Simon de Bovoar: potrebne ljubavi, slučajne ljubavi, supružnik, ta čvrsta tačka, i seksualne avanture kojima će se hraniti njihova spoznaja sveta – za tom slobodom, ipak, nisi posegnula nikada do sada, ne zbog vernosti, ne, nisi bila nimalo sklona moralnoj rigidnosti, nego iz prirodne sklonosti miru. Život si organizovala sa savršenim smislom za red i diplomatiju. Bilo ti je teže nego nekom muškarcu da pronađeš svoje mesto, ali na kraju si ga stekla i na njemu se osećaš legitimno; jednom zasvagda si odlučila da ćeš preuzeti odgovornost za sebe i da nećeš biti žrtva. Muž ti je često odsutan, a kad je tu, vidiš da se oko njega vrte sve mlađe i mlađe žene, ali znaš da je tebi privržen. Ona, žena koja je potvrđivala svoju

nezavisnost kad god bi uzela reč u medijima, u privatnom životu se potčinjavala višestrukim društvenim zapovestima: zadovolji se onim što imaš. Ne podleži koruptivnoj zavisnosti, seksualnoj požudi, ljubavnoj opseni, svemu onome što na kraju otuđuje, oslabljuje. Zbog toga ćeš propasti. Odustani. Dugo je oklevala da pokrene proceduru razvoda, smoždena krivicom što napušta čoveka koji se bliži smiraju života, sputana njihovim navikama i osećanjem sigurnosti koje su proizvodile, neprestano zadržavana nevidljivim nitima: strahom od nepoznatog, ličnim moralom, određenim konformizmom. Njen muž i ona bili su jedan od onih moćnih parova koje je medijsko društvo uvažavalo, ali u tom neprestanom odmeravanju snaga u kojem se razvijao njihov brak nije teško reći ko je dominirao. U slučaju razvoda, prijatelji i profesionalni kontakti na kraju bi odabrali Žana, uticajnijeg. Ona bi bila izolovana, ostrakizovana; u štampi bi prikazi njenih knjiga bili malobrojniji, manje pohvalni, Žan bi posredno vršio pritisak, ne bi morao čak ni da pozove nekoga telefonom – njegov mrežni sistem funkcionisao bi *prirodno*. Znala je kolika je privlačnost medijske moći, kolika je opasnost od svemoći koju rađa udvorištvo, kao i nesposobnost nekih – a to nisu uvek oni najkrhkiji – da joj se odupru. I upravo se to i dogodilo. Da, ali pet godina pre toga Kler je prošla kroz iskustvo bolesti, otkrili su joj rak dojke. Kada je saznala da je izlečena, odlučila je da živi onim intenzitetom koji je mogućim činila samo izoštrena svest o vlastitoj smrtnosti. Preobražaj kroz iskušenje – klasičan, očekivan, ali istinit. Abdikacija? Ne baš odmah.

„Žena tvojih godina i u tvojoj situaciji“ (što je trebalo shvatiti kao žena koju je bolest učinila ranjivom) ne sme da dovede sebe u opasnost, to joj je, u suštini, ponavljala majka, to

je društvo tvrdilo sa sumornim autoritetom, to je čak potvrđivala i književnost time što je u rang klasičnih heroína uzdizala loše udane žene, one koje je ljubavna strast oslobodila i sažegla, ponekad ih dovodeći do samoubistva, na šta ju je sve u društvenom pejzažu silovito podsećalo, ali žena poput nje, žena koju je formirala raznovrsna lektira, koja je od svoje samostalnosti i slobode načinila zaloge čitavog jednog života, samu suštinu svog rada, žena koja je bila suočena sa smrću, brzo je uspela da ubedi sebe kako nema veće katastrofe od odustajanja od života i ljubavi, i tako se jednog jutra spakovala i otišla, ostavivši na stolu u dnevnoj sobi razglednicu sa planinskim pejzažom na čijoj je poledini nažvrljala reči čija je banalnost odavala hitnost i nužnost odlaska, želju da se okonča, da se brzo završi – ubod bodežom, žrtvovanje životinje bez uspavlivanja, hitro i odsečno, tako se kolje: *Gotovo je*.

2

Trajati – to je bio glagol u kojem su se sažimali svi egzistencijalni ustupci Žana Farela: ostati sa svojom ženom, sačuvati dobro zdravlje, dugo živeti, napustiti etar što je kasnije moguće. Sa sedamdeset godina, od toga četrdeset na ekranu, na dolazak televizijskih mladih lavova gledao je sa svirepošću ostarelih zveri koje, pod bezizražajnom maskom, nisu izgubile nimalo borbenosti. Telo mu je pokazivalo znakove slabosti, ali sačuvao je mentalno zdravlje sportiste i okretan duh čiji su napadi bili toliko siloviti da bi mlađani sagovornik, potcenivši njegovu krepkost, brzo bio primoran da se suoči sa vlastitom intelektualnom manjkavošću i arogancijom. „Imam dobru prirodu“, skromno je tvrdio onima koji bi ga pitali za tajnu dobre forme. Svakog jutra je vežbao sa trenerom čije je usluge delio sa jednom zvezdom francuske šansone. Pratio ga je i nutricionista kome se ulagivao ceo Pariz. Merio je namirnice, nije sebi dozvoljavao nikakvo odstupanje i bio je stalni gost u dva-tri prestonička restorana u kojima se tiskao medijski Pariz. Tajna njegove vitkosti? Otkrio ju je u štampi: „Nikad ne propuštam priliku da preskočim obrok.“ Jednom godišnje je diskretno odlazio

na kliniku za estetsku hirurgiju koja se nalazila na nekoliko metara od njegovog radnog mesta, u Ulici Pontje, u pariskom VIII arondismanu. Već se bio podvrgnuo lipoaspiraciji vrata i trbuha, operaciji kapaka, blagom liftingu, laserskim tretmanima i injekcijama hijaluronske kiseline – nikada botoks, on je stvrđnjavao mišiće i davao izgled voštane lutke, a Žan je tragao za *prirodnim*. Osim toga, tri nedelje godišnje – jednu zimi i dve leti – provodio je na visokim planinama, gde se, pod kontrolom kardiologa i naturopate, podvrgavao strogom postu i odavao radostima alpinizma i sportskog hodanja. Nakon toga je imao puls tinejdžera. Odustao je od plivanja i otkazao pretplatu na bazen u „Ricu“, gde je godinama imao priliku da prilazi najlepšim glumicama, budući da ga je ve-tar moralizacije koji je duvao nad političko-medijskim sve-tom podsticao da bude oprezniji. U potkazivačkom kontek-stu koji su uspostavile društvene mreže, on je igrao na kartu diskrecije i štedljivosti.

Jednom u tri meseca odlazio je kod svog lekara opšte prakse, koji mu je kontrolisao nalaze. Bio je u stanju da vas obavesti o svojoj brzini sedimentacije, stopi C-reaktivnog proteina, transaminazama, i radio je analize svih mogućih tumorskih markera, naročito otkako je Kler obolela od raka dojke. „Hipohondar sam“, pravdao se. Naprosto je želeo da se održi, da ostane u etru. Pred leto bi pozirao za naslovnici *Pari mača* pred objektivom nekog uglednog fotografa – godišnji ritual koji mu je osiguravao poznatost, divljenje javnosti i podršku televizijskog kanala. Kao i uvek, videli biste ga kako se bavi nekom sportskom aktivnošću: biciklizmom, trčanjem, nordijskim hodanjem, što je način da kaže: pogledajte me, uvek sam odvažan. Ove godine je pristao da

učestvuje u *For Boajaru*,² tako da će televizijski gledaoci dobiti potvrdu njegove izuzetne fizičke kondicije.

Žan Farel je svom poslu – on bi rekao „mojoj strasti“ – posvetio ceo život. Politika i novinarstvo bili su njegovi životni pokretači: počevši od nule, bez diplome, bez veza, prošao je sve stupnjeve; bilo mu je dvadeset godina kada je ušao u ORTF kao običan pripravnik, a deset godina kasnije postao je spiker u dnevniku na prvom kanalu. Nakon dugog izleta na jedan veliki nacionalni radio na kojem je bio programski urednik, vratio se na televiziju, gotovo deset godina bio je spiker u dnevniku na državnoj televiziji, a potom je vodio jutarnju emisiju na jednoj radio-stanici. Njegovi direktni i britki intervjui, utemeljeni, prosvećeni, bogati preciznim referencama, brzo su mu obezbedili reputaciju okretnog razbijča. U to vreme smislio je *Grand oral*, šou u čijem je središtu blistao gost političar koga je intervjuisao Farel lično, ali su to činili i pisci, glumci, predstavnici kulturne scene koje je birao zbog njihove subverzivne odvažnosti – svaka emisija je imala svoju polemiku, četvrt sata sukobljavanja uz uvrede, pretnje suđenjem zbog kleveta i, koliko sutradan, izveštaj u glavnim medijima i na društvenim mrežama. Dugo je tu emisiju vodio uživo, ali je u šezdeset sedmoj kod kuće doživeo manji moždani udar: na nekoliko sekundi izgubio je sposobnost govora. Iako mu nisu ostale nikakve posledice i uspeo je da zadrži taj događaj u tajnosti kako bi sačuvao karijeru, naložio je da se emisija snima unapred, zvanično radi više slobode i udobnosti, a u stvarnosti zato što ga je užasavala pomisao da doživi moždani udar uživo i jednu karijeru

2 Televizijska emisija koja se snima u francuskom utvrđenju *For Boajar*, na otvorenom moru, i u kojoj se nekoliko ekipa nadmeće u snazi, spretnosti i dovitljivosti. (Prim. prev.)

za primer završi na Jutjubu. Nije imao ni najmanju nameru da napusti etar niti želju da odustane od onoga što mu je davalo snage da nastavi: od svoje strasti prema politici, od adrenalina koji podiže izlaganje na televiziji, od poznatosti i njenih prednosti – i od moći, onog osećanja svemoći koje su mu donosili dobra gledanost i činjenica da ga svuda prepoznaju i primaju sa poštovanjem.

Narcisistički naboj, opsednutost slikom, kontrolom – bio je sveprisutan na ekranu, a sada je svakog jutra u ogledalu vrebao svoje programirano propadanje. Ipak, nije se osećao starim. Njegovi zavodnički poduhvati – oduvek je voleo da se dopadne – sada su bili ograničeni na ručkove sa kolegicama, pri čemu je više voleo one mlađe od četrdeset godina, i sa romansijerkama početnicama koje je pronalazio u štampi na početku svake književne sezone i kojima je pisao pisma puna divljenja: *vaš prvi roman je ono najbolje što proizvodi nova književnost*. Uvek su mu odgovarale; tek onda im je, pritivorno uvijajući, predlagao ručak u restoranu u kojem se moglo videti i biti viđen – one su prihvatale, polaskane što razgovaraju sa medijskom životinjom, a on je imao da ispriča hiljadu uzbudljivih anegdota, postojao je u njihovim očima, nije išlo dalje od toga, i svi su bili zadovoljni.

Prostorije televizije bile su pravi rezervoar svežeg mesa: novinarke, pripravnice, gošće, uvodničarke, spikerke, hostese. Ponekad bi zatekao sebe kako sanjari da sa nekom od njih počne život iz početka, da joj napravi dete. Bilo je mnogo onih koje su spremne da svoju mladost razmene za sigurnost. Uveo bi ih u svet medija – sa njim bi imale deset godina prednosti u odnosu na ostale – dok bi se on, pokazujući se s njima, podmladio nekoliko godina istraživanjem

nove seksualne vitalnosti. Sve to je znao napamet, ali nedostajalo mu je cinizma: ne bi mogao da naziva ljubavlju nešto što je obična trampa. Osim toga, nikad se nije rešio da napusti svoju životnu saputnicu iz senke, Fransoaz Merl, novinarku iz sveta štampe koja je sedamdesetih godina dobila nagradu „Alber Londr“ za izuzetnu reportažu *Zaboravljeni iz naselja Palasio* u Sen Deniju. Počela je kao novinarka u rubrici „Društvo“ jednog velikog dnevnog lista. Nakon toga je bila, redom, reporterka, glavna urednica, direktorka redakcije, sve do neuspeha na izboru za mesto direktorke novina. Danas je urednička savetnica, što je nejasna titula pomoću koje se izbegavalo suočavanje sa temom koja ju je već dve godine razdirala – sa tom poluslužbenom skrajnutošću kao najavom odlaska u penziju od kojeg je strahovala, i s onim do čega je ta skrajnutost dovela: dve godine depresije i lečenja anksioliticima kako bi podnela to što je nemilosrdno guraju prema izlazu iako se i dalje osećala efikasnom i kompetentnom.

Žan je upoznao Fransoaz Merl tri godine nakon rođenja svog sina Aleksandra, u hodnicima udruženja koje je osnovao, „Ambicija za sve“, a koje je okupljalo novinare željne da pomognu gimnazijalcima iz defavorizovanih sredina da se upišu u novinarske škole – lepa, prosvećena, velikodušna žena koja je upravo proslavila šezdeset osmi rođendan i s kojom je od osnivanja udruženja skoro osamnaest godina vodio *dvostruki život*. Godinama se zaklinjao Fransoaz da će *jednog dana* biti zajedno; ona se nije udala, nije rodila dete, uzalud ga je čekala; on nije imao hrabrosti da se razvede, ne toliko iz ljubavi prema ženi – odavno je njegovo interesovanje za Kler bilo ograničeno na porodični život – koliko iz želje da zaštiti sina, da mu osigura stabilno, uravnoteženo

okruženje. Aleksandar je bio dete izuzetne intelektualne zrelosti za svoje godine, briljantan mladić, iskusan sportista, ali mu je u privatnom životu uvek izgledao nezreo. Upravo je bio stigao u Pariz kako bi prisustvovao ceremoniji njegovog odlikovanja u Jelisejskoj palati: iste te večeri Žan će biti proglašen visokim oficijom Legije časti. Otkako je Kler saopštila da se rastaju, sina je video samo jedanput. Tvrdio mu je da ništa nije nepovratno sve dok se razlaz ne ozvaniči – potajno se nadao da će se njegova žena vratiti u bračno gnezdo kad se bude umorila od veze koja će se brzo sudariti s odurnim neizvesnostima svakodnevice. Zbog toga ništa nije rekao Fransoaz, ona bi u tome pronašla argument da mu nametne obavezivanje koje više nije želeo. Voleo ju je, bio je nagonski vezan za nju tako dubokim vezama da ih nije mogao prekinuti a da ne razori sebe, ali je sa grešnom oštrinom znao da je njeno vreme prošlo. Bila je gotovo njegovih godina, i nije se mogao s njom pokazivati u javnosti a da ne kompromituje sliku koju ima u društvu. Zadala bi mu kobni udarac: udarac starosti. Njegova žena je u intelektualnim sredinama izazivala poštovanje i divljenje, dok su njega često optuživali za oportunističnost i demagogiju. Kler je bila adut, bez oklevanja je sa porodicom pozirao za neke časopise, predstavljajući se u javnosti kao veran suprug, dobar otac, privržen domu, pun poštovanja prema radu svoje mlade žene – a ona je igrala igru, svesna posledica koje je znalački izvedena medijska inscenacija mogla da ima na njenu karijeru. Fransoaz je te tekstove pronalazila u štampi, pa bi, u nastupima jada, prekidala sa njim sa smislom za teatralnost koji je nametao taj intimni vodvilj, govoreći da više neće trpeti mesto koje joj je dodeljeno: *Jebi se, besnela je, ti tražiš majku a ne ženu, idi pa se leći!*, i otišla bi zalupivši vratima. To je bilo patetično, naravno. I dešavalo se sve češće... Njegova majka je bila tabu

tema. Anita Farel je bila bivša prostitutka i narkomanka koja je, nakon što je rodila četiri sina od tri različita oca, gajila decu u nekom skvotu u XVIII arondismanu. Žan ju je jednog poslepodneva po povratku iz škole pronašao mrtvu, bilo mu je devet godina. Njegova braća i on smešteni su u DDASS.³ Žan se u to vreme još uvek zvao Džon, zvani Džoni – u čast Džona Vejna, čije je filmove, sve do jednog, odgledala njegova majka. Prihvatio ga je i usvojio jedan par iz Žantilija, u pariskom predgrađu, zajedno sa njegovim mlađim bratom Leom. Leo, šezdesetjednogodišnji bivši bokser, bio mu je najbliži čovek od poverenja, čovek za prljave poslove koji je u senci obavljao sve poslice od kojih je Žan zbog svog statusa zazirao. U njihovoj usvojiteljskoj porodici žena je gajila decu, a muž je bio sportski trener. Voleli su ih kao vlastitu decu. Džon nije studirao nego je sam prošao sve stupnjeve u karijeri u vreme kada ste još mogli uspeti kao samouk čovek sa petljom i ambicijom. Čim su ga zaposlili na radiju, promenio je identitet i pofrancuzio ime u Žan – elegantno, buržujsko. O toj prošlosti je malo govorio. Jednom godišnje, za Božić, okupio bi svoje usvojitelje, brata Lea i njihovu dvojicu braće, Žilbera i Paula, koji su odrasli u istoj porodici u Garu, bili su zemljoradnici – i to je bilo sve.

Žan je u prvi neuspešan brak – sa kćerkom jednog industrijalca – stupio sa trideset dve godine, i taj savez je potrajao samo nekoliko godina, a potom i u drugi, na koji je tačku želela da stavi njegova žena. Kada je sreo Kler, bila je veoma mlada, ali mnogo zrelija od devojaka svojih godina – i brzo je zatrudnela. Neko vreme joj je prebacivao da mu je napravila dete „iza leđa“, a potom je podlegao privlačnosti prenošenja

3 Direction départementale des Affaires sanitaires et sociales – Departmanska direkcija za zdravstvene i socijalne poslove. (Prim. prev.)

gena: istog trenutka kada je ugledao to dete, zavoleo ga je. Bio je opsenjen tim sinom riđeplave kose, plavih očiju, čiste lepote, sinom koji je tako malo ličio na njega, smeđokosog sa crnim očima. Čim ga je video, znao je da je ispravno odabrao kada je dao prednost emocionalnoj sigurnosti svog sina. Aleksandar je bio uspešan više nego što se on nadao. Svakoga je voleo da podseća da je on, samouk, doneo na svet politehničara – ima li većeg zadovoljstva u životu? Njegov sin, „najveći uspeh njegovog života“, ponavljao je – što je veoma umišljena tvrdnja za čoveka koji je doživeo sve profesionalne uspehe i od svoje televizijske dugovečnosti načinio cilj čitavog jednog života. Govorili su da je egocentričan, tašt, naprasit, ratoboran, nabusit – njegovi nastupi gneva bili su slavni – ali i borbeni, ljubitelj borbe: radoholičar, čovek koji je karijeru postavio iznad svega. Mala uteha: sad kad je Kler otišla, mogao je potpuno da joj se posveti.

U njegovim godinama, uprkos pristojnoj gledanosti, ulazio je u zonu turbulencija i očajnički se držao za priželjkivano i izbacivo sedište. Celu noć je proveo na svom radnom mestu, dao je da se čitav jedan prostor uredi kao privatni stan, tu je imao sobu, garderobu, kancelariju sa delom za sedenje i kuhinju. Fransoaz mu se pridružila prethodne večeri oko deset sati, u pratnji krupnog psa kojeg joj je Žan poklonio osam godina ranije, krotke i mirne kraljevske pudle koju su nazvali Klod. Čuo ju je kako se sprema u susednoj prostoriji, slušala je na radiju jutarnju emisiju jednog mladog konkurenta koga je prezirao. On je okretao pedale trenažnog bicikla kad je upala u prostoriju, odevena u plavetnocrnu svilenu spavaćicu, nenašminkana. Bila je to lepa žena kratke plave kose i energičnog koraka, a njena izvanredna intelektualna živost mogla se primetiti na prvi pogled.

– Moram da idem – rekla je skupljajući svoje stvari, a ogromni pas joj se nije odvajao od nogu.

Sastanak redakcije održavao se u 7.30, ona je uvek stizala u novine oko 6.30, a on je tek u osam sedao za mikrofona da uradi svoj redovni intervju.

Žan je sišao sa trenažnog bicikla, obrisao lice belim peškirom na kojem su bili izvezeni njegovi inicijali.

– Čekaj, poslužiću te kafom.

Odvukao ju je prema kuhinjici, a pas ih je pratio. Zauzela je mesto na rubu centralnog ostrvceta dok joj je on ulivao vrelu tečnost u šolju s likom Džordža Buša – imao je čitavu zbirku takvih, humorom obojenih šolja.

– Stvarno moram da idem, nemam mnogo vremena.

– Sedi! Treba umeti ne žuriti; i ja imam jutarnji intervju.

– Da, ali ti si sve već pripremio juče, ništa ne prepuštaš slučajju, poznajem te.

– Sedi na dva minuta.

Prateći reč pokretom, nežno ju je gurnuo na visoki tabure stežući joj ruku.

– Na kraju krajeva, i ti si kao i ja – rekao je ironično – ni u čemu ne popuštaš.

I on je seo, usuo sebi kafu.

– Volim svoje zanimanje – rekla je. – Novinarstvo je temelj moje ličnosti.

– I moje, nikad nisam prestao da volim to zanimanje.

– Ali ti ne tragaš za profesionalnim poštovanjem, tebe zanima ljubav publike, u tome se ti i ja razlikujemo.

– Ogromna je odgovornost, razumeš, da te gledaju i vole milioni ljudi, da primaš toliko ljubavi.

– Ogromna je odgovornost i da te čitaju milioni čitalaca.

– Da, ali čitaoci uglavnom sude o tvom radu. U mom slučaju je drugačije, vide me na ekranu, ja sam deo njihovog

svakodnevnog pejzaža, stvara se emocionalna veza, pomalo pripadam njihovoj porodici.

Približio joj se, pomilovao je po obrazu. Imala je opuštenu kožu, izbrazdanu borama; iako je vodila računa o sebi, odbijala je da podlegne diktatima kulta večne mladosti i da ode na retuširanje lica.

– Dolaziš večeras? Molim te...

Naglo se povukla da bi izbegla njegovo milovanje.

– Da te gledam kako uz aplauze primaš odlikovanje? Ne, trebalo bi da znaš da već neko vreme nisam osetljiva na đinđuve.

– Da, ti imaš integritet, ruke su ti čiste – reče, a potom, mekšim tonom, dodade: – Ako ne dođeš, sve to neće imati nikakvog smisla za mene... Sin će mi biti tamo. Dopotovao je zbog mene...

Fransoaz ustade.

– Stvarno nemam želju da te slušam kako pevaš hvalospeve svojoj ženi bez koje nikad ne bi stigao dotle, niti da gledam njeno uzbuđenje kad joj predsednik bude predao buket ruža pred celim Parizom.

To je bilo tačno: Kler mu je obećala da će doći da ga ne bi ponizila.

– Moj brak je samo društveni izlog i ništa drugo, znaš to.

– Ali ga ne razbijaš.

Na trenutak je oklevao. Mogao je da joj kaže da ga je Kler napustila. Da već tri meseca živi sa drugim čovekom, *Jevrejijom*. Ali u tom slučaju bi trebalo i da joj prizna kako se nada da će se vratiti.

– Ne želim da naudim sinu dok prolazi kroz važan period u životu i još je krhak.

Sad i on ustade, priđe joj i nežno je poljubi.

– Volim te.